

Nada Vajs

FITONIMIJA U VITEZOVIĆEVU RJEČNIKU "LEXICON LATINO-ILLYRICUM" (III) (Drveće, grmlje i drveće jestivih plodova)

U nastavku obrade fitonimije u Vitezovićevu Rječniku obrađuju se nazivi za *drveće i grmlje* (37.) te nazivi za *drveće jestivih plodova* (38.). Nastoji se doći do što točnije identifikacije naziva, što se postiže s pomoću onomasiološke i etimološke analize hrvatskog naziva, zatim leksičkim uspoređivanjem s potvrđama u kajkavskim leksikografskim izvorima, te analizom Vitezovićevih latinskih potvrda u odnosu na klasične i srednjovjekovne autore predli-neovskog razdoblja.

37. Drveće i grmlje

Za ovu skupinu Vitezovićevih naziva koji se odnose na drveće i grmlje možemo ustvrditi da u usporedbi s kajkavskim leksikografskim izvorima nema velikih razlika među nazivima za pojedine vrste (pojavljuju se tek različite dijalektalne realizacije iste forme). Štoviše, možemo reći da je najveći broj naziva i danas u jezičnoj uporabi, kako u pučkoj tako i u standardnoj (usp. *breza, bor, cer, bukva* itd.). Ta ista konstatacija odnosi se i na latinske nazive, koji se, od Plinija, Teofrasta i dr. do, gotovo bismo mogli reći, službene botaničke nomenklature u osnovi nisu bitno izmijenili. To je tako zato što je riječ o običnom, lako prepoznatljivom raslinju, s uvijek određenom uporabom (građa ili ogrjev), kojih se nazivi naprosto nasljeđuju iz ranijih razdoblja ili preuzimaju kao aloglotski.

- 37.1.** (1.) *Acer* (l.10) *javor, klen*.
 (2.) *Carpinus* (l.77) *grab, grabar*.
 (3.) *Ornus* (l. 361) [*javor, vezovina javor* sve je prekriziženo] *grabar*.
 (4.) *Platanus* (l.394) *jagnjed, lepen*.
 (5.) *Populus* (l.398) *topol, trepetlika*.

Iako je ovdje riječ o nazivima za drveće koje pripada različitim porodicama (Aceraceae, Betulaceae, Oleraceae, Platanaceae, Salicaceae) i iako identifikacija latinskih naziva nije uopće upitna, hrvatski su fitonimi, naročito za *ornus* i *platanus*, vrlo nesigurni i isprepleću se s drugima, što je vjerojatno posljedica nepoznavanja "stvari".

37.1.1. U latinskom je *acer* općenito označavao rod javora, *Acer*¹, koji ima nekoliko vrsta. Što se tiče hrvatskih naziva *javor*² i *klen*³, možemo reći da je *javor* nadređeni naziv jer se upotrebljava, po potvrdama iz Šuleka (str.126), i kao naziv za rod i kao naziv za nekoliko različitih vrsta (*Acer*, *A. pseudoplatanus*, *A. platanoides*, *Platanus orientalis*, pa čak i *Laurus*), dok je *klen* naziv za *Acer campestre* (v. i Kušan 362)⁴. Pretpostavljamo da su Vitezovići nazivi sinonimi koji označavaju rod *Acer*, bez razlikovanja vrsta.

37.1.2. *Carpinus* je u klasičnih pisaca označavao grab, *Carpinus betulus* (André 24; DELL 101). Fitonimi *grab*, *grabar* nastavljači su ie., baltoslav., sveslav. i praslav. lika *grabrъ*, koji je označavao isto drvo kao i lat. *carpinus*. Machek, osim toga, drži da je *grab* u srodstvu s lat. *carpinus* (v. Skok 1, 598-594 s.v. grab). Kajkavski rječnici imaju tipični kajkavski lik *graber*⁵. Belostenec dalmatizmom označava *grab* i *drvo grabovo*.

37.1.3. U klasičnom je latinskom naziv *ornus* označavao jasen, *Fraxinus ornus* (André 231). U kajkavskih se leksikografa s.v. *ornus* navode nazivi: *jesen*, *jesenovo drvo* (Belostenec 1,851), *gorska aliti planinska jesen* (Patačić l. 506), dok Jambrešić (651) ima naziv *javor*. S.v. *ornus* Belostenec pod točkom 2. naznačuje da se *ornus* odnosi i na drvo *javor*, kao što je i Vitezovićev prekrizani naziv. U rukopisu rječnika vidi se njegovo kolebanje, jer su zapravo točan naziv *javor* te (nečitko) *vezovina*⁶ *javor* prekrizani, a pokraj toga je napisan naziv *grabar*, što nika-ko ne bi mogla biti oznaka za jasen. Najviše zbunjuje to što Vitezović fitonim *grabar* navodi ispravno kao oznaku za *Carpinus* (v. 37.1.2.).

37.1.4. Latinski naziv *platanus* (< grč. *πλάτανος*) označavao je platanu, *Platanus orientalis* (André 255). Možemo ustvrditi da su Vitezovići hrvatski nazi-

¹ V Plinije 16.66; André 15.

² Mišljenja o podrijetlu praslavenskog lika **avorъ* su različita. Neki misle da je germanskog podrijetla, dok drugi smatraju da je paleoeuropski supstrat; usp. Skok 1,73 s.v. *javor*; Bezljaj 1,222 s.v. *javor*.

³ O etimologiji praslavenskog lika **klenъ* također se vrlo mnogo raspravljalo, o čemu v. Skok 2,92 s.v. *klen*²; Bezljaj 2,40 s.v. *klen* I.

⁴ U kajkavskih su leksikografa nazivi *javor* i *javorovo drvo* oznake za rod *Acer* (v. KR 2,185), dok je *klen* oznaka za *Acer campestre* (v. KR 2,296).

⁵ V. Belostenec 1,240; Jambrešić 91; Patačić l. 505.

⁶ Naziv *vezovina* (u zgradama s upitnikom) i varijanta *vezovi*, nalazi se u Šuleka (431) kao Visijanijeva potvrda što je identificirano kao *Salix viminalis*.

vi u usporedbi s kajkavskim rječnicima najmanje precizni. Naime, naziv *jagnjed* nalazi se u Habledića (s.v.), Belostenca (1,934), Jambrešića (734) i Patačića (1.507) kao ekvivalent za latinski naziv *populus*, tj. preciznije za *populus nigra*. Potvrde iz Šuleka također govore o tome da se *jagnjed* odnosi na crnu topolu, *Populus nigra*. Samo ga Vitezović navodi uz lat. *platanus*, što nikako ne može biti točno.

Uz *jagnjed*⁷ Vitezović donosi i sinonimni naziv *lepen*, koji je za *platanus* potvrđen samo u Belostenca (2,197) s.v. *lepen drevo*. Tamo se upućuje na *jablan*, a s.v. *jablan* (2,133) nalazi se lat. *platanus* i upućuje na *jabuka* i *javor*. Dalje, s.v. *javor drevo* (2,137) od latinskih se naziva spominju *acer* i *platanus germanica*, a pod točkom 3. *javor* se ponovno upućuje na *jablan*. Šulek (193) za naziv *lepen* bilježi tu Belostenčevu potvrdu kao oznaku za *Platanus*, ali je *lepen*⁸ prvenstveno oznaka za lopoč, *Nymphaea alba* i za ljepiku, *Adenostyles glabra*.

37.1.5. *Populus* je bila oznaka za rod topola, *Populus*, a pojedine su se vrste razlikovale s pomoću odrednica kao *alba*, *nigra*, *lybica* (André 258). Pogledamo li potvrde iz kajkavskih rječnika, vidimo da Belostenec (1,934) *topol* bilježi kao potvrdu za *populus*, a Jambrešić (728) ima *topol*, *topolovo drevo* za *populus alba*, a libijanski *topol* je *p. lybica*. Patačić (1. 507) ima naziv *topol* s.v. *populus alba*. Prema tome, možemo zaključiti da se Vitezovićevi nazivi *topol*⁹ i *trepetlika*¹⁰ odnose na rod *Populus*, topola, s time da je *topol* ujedno i oznaka za *Populus alba*, bijela topola, a *trepetlika* za *Populus tremula*, trepetljika, dok bi se *jagnjed*¹¹, iako je naveden kao sinonim uz *lepen*, trebao odnositi na *Populus nigra*, crna topola.

37.2. *Betula* (1.60) *breza*, *brezov dub*.

Latinski naziv *betulla* (Plinije NH 16,75), galskoga podrijetla (DELL 70, André 54), označavao je šumsko stablo *Betula alba*. Belostenec (1,180) i Patačić (1. 180) imaju, jednako kao i Vitezović, isti hrvatski i latinski naziv. Fitonim *breza* baltoslavenski je (< ie.) naziv za *Betula alba*¹². Značenje ie. osnove **bherāğ* je "svijetliti se", "bijel", što je u nazivu za brezu onomasiološki opravdano zbog stabla izrazito bijele kore.

37.3. *Buxus* (1.65) *zelenika*, *dub pušpan*.

Buxum (1.65) *zelenika drivo*, *zelenikovina*.

⁷ Etim. v. Skok 1,747 s.v. *jagnjed*.

⁸ Etim. za tu slavensku riječ v. Skok 2,288 s.v. *lepen*.

⁹ Etim. v. Skok 3,483 s.v. *topola*.

¹⁰ Etim. v. Skok 3,496 s.v. *trepati*.

¹¹ Potvrde za *jagnjed* iz kajkavskih rječnika v. 37.1.4.

¹² V. Skok 1,207 s.v. *breza*; Bezljaj 1,43 s.v. *breza I*.

Latinski nazivi *buxus*, *buxum* vjerojatno su istog predie. postanja kao i grč. *πύθος*¹³, za istu biljku, *Buxus sempervirens*. Nazivi u germanskim, romanskim i slavenskim jezicima nastavljaju latinski lik. Vitezovićev naziv *pušpan* (isti je lik i u češkome, v. Marzell 1,703) preuzet je preko njemačkoga *Buchsbaum*¹⁴. Isti naziv potvrđuje i Belostenec (1,199), a kao dalmatinizam naznačuje fitonim *buš zelenika*. On je, doduše, napisan bez zareza, ali se naziv *buš* pojavljuje samostalno u Patačića (l. 514), a *zelenika* u Jambrešića (74) i Patačića (*n.mj.*). Šimšir pitomi, *Buxus sempervirens*, zimzeleni je grm, pa su stoga nazivi *zelenika*, *zelenikovina* semantički prozirni i onomasiološki opravdani. Naziv *zelenika*¹⁵ označava i desetak drugih vrsta (v. Šulek 456), a *zelenikovina*, osim naziva za biljku, označava i drvenu građu od šimšira (usp. *bukovina*, v. AR 22,748).

37.4. (1.) *Cerrus* (l.85) *cer*.

(2.) *Quercus* (l. 425) *hrast*.

37.4.1. Latinski naziv *cerrus* (riječ vjerojatno semitskog podrijetla, André 83; DELL 116) označavao je u klasičnih pisaca vrstu hrasta, *cer*, *Quercus cerris*, jednako kao i hrvatski naziv *cer*¹⁶, koji je posuđenica iz latinskoga. Isti latinski i hrvatski nazivi nalaze se u kajkavskim rječnicima.¹⁷ To je jedina vrsta hrasta, kao što ćemo vidjeti niže, koja se među mnoštvom postojećih vrsta razlikuje i osnovom naziva.

37.4.2. U latinskom je naziv *quercus* označavao hrast, rod *Quercus*, bez naznaka o posebnoj vrsti, koji je imao brojne sinonime: *balanus*, *drys*, *glandifera*, *quernus*, *robur* (v. André 267). Iako se danas razlikuje više od dvadesetak vrsta i podvrsta hrasta, u Vitezovića, kao i u kajkavskim rječnicima (v. KR 2,30), naziv *hrast*, osim što označava općenito rod *Quercus*, odnosi se najvjerojatnije i na najrašireniju vrstu hrasta, hrast lužnjak, *Quercus robur*, koji raste po cijeloj Europi, od Male Azije do Kavkaza, i u Sjevernoj Africi (Kušan 138).

37.5. *Cupressus* (l.134) *cipres*.

Latinski naziv *cupressus* (Plinije 16,139), zajedno s grč. *κυπάρισσος*, za čempres, *Cupressus sempervirens*, predstavljaju vjerojatno neovisne posuđenice iz nekog mediteranskog jezika (DELL 159; André 109), dok je latinski književni naziv *cyparissus* (što ga uz *cupressus* navodi i Belostenec 1,348 i 2,60) transkripcija grčkoga lika. Latinski je naziv *cupressus* u hrvatskom dao mnogobrojne varijante, što se objašnjava različitim refleksima za grč. *-v-*, a dijelom i različitim refleksima velara pred tim glasom (što se ne odnosi na Vitezovićev lik i likove ko-

¹³ V. Carnoy 229; DELL 79; André 62; Chantraine 956.

¹⁴ V. Skok 3,85 s.v. pušpan.

¹⁵ Etim. v. Skok 3,648 s.v. zelen.

¹⁶ V. Skok 1,256 s.v. cer; Bezljaj 1,62 s.v. cer.

¹⁷ Belostenec 1,266; Jambrešić 101; Patačić l. 505.

ji su potvrđeni u kajkavskim rječnicima)¹⁸. Dakle, uz Vitezovićev *cipres*, u Jambrešića (166) nalazimo *cipresovo drvo*, dok Belostenec donosi četiri različite realizacije: *cipreš drvo*, dalmatinizam *cipar* (1,385), te *cipreš* i dalmatinizme *cempreš* i *cipriš* (2,60).¹⁹

37.6. *Fagus* (1.199) *bukva*.

I latinski i hrvatski naziv koji označavaju bukvu imaju isti ie. korijen **bhād* *gō*, što je bila oznaka također za stablo *Fagus silvatica*. Kako je to stablo karakteristično za krajeve s hladnijom i vlažnom klimom, indirektno bi moglo govoriti i o pradomovini Indoeuropljana. Istog je postanja i grč. *φηγός* (dorski *φαργός*, kod Teokrita), ali kako bukva nije stablo tipično za mediteranske krajeve, taj je naziv označavao vrstu hrasta. U germanskom je došlo do promjene osnove ž. roda (umjesto -o) na -a: stvnjem. *bouhha*, got. *boka*, u značenju "slovo"²⁰. Za hrvatski naziv *bukva* najraširenije je tumačenje o germanskom podrijetlu. No kako je riječ o vrlo starom sveslavenskom nazivu za stablo, iz kojega bi se mogli izvlačiti zaključci i o pradomovini Slavena, jasno je da takvo tumačenje nailazi i na osporavanje, kao kod Macheka, koji slav. *buk*, lat. *fagus*, grč. *φηγός* stavlja u predie. supstrat.²¹

37.7. *Hebenus* (1.233) *ebenovina*, *ebanovo drvo*.

Latinski naziv (*h*)*ebenus* posuđenica je iz grč. *ἔβενος*, koja potječe iz nekog afričkog (egipatskog?) jezika²². Klasični su pisci (Plinije NH 12,17; Dioskurid *Mat.med.* 1,98) razlikovali etiopski eban (tvrdo crno sjajno drvo bez čvorova) od indijskog ebana (s bijelim crvenkastim mrljama; André 123). Kako eban, *Diospyros ebanum*, raste samo u tropskim i suptropskim krajevima, u našim je krajevima zasigurno poznat samo kao vrlo cijenjeno drvo za građu, pa stoga i Vitezovićevi nazivi *ebenovina*²³ i *ebanovo drvo* upravo govore o toj činjenici. Nazivi su očito posuđenice iz latinskoga (*ebenus*) i talijanskoga (*ebano*, Penzig 1,110; Marzell 2,138).

Belostenec (1,625 s.v. *hebenus*) daje opisni naziv "tvrdo drvo indijansko"; Jambrešić (354 s.v. *hebenus*), osim opisnog "indijansko drvo tvrdo", navodi i *ebanovo drvo*, a Patačić (1.510 s.v. *ebenus*) donosi najpotpuniji opis, ali bez hrvatskog ekvivalenta: "drvo indijansko černo, tvrdo kako kost koje se tak strugom pogladiti more da se lesne".

¹⁸ V. Skok 1,56 s.v. *arcipres*.

¹⁹ Za tumačenje takvih realizacija v. Skok *n.mj.*; za druge varijantne likove koji se odnose biljku *Cupressus sempervirens* v. Šulek 315.

²⁰ V. Chantraine 1194; DELL 213.

²¹ Za ta i druga tumačenja v. Skok 1,230 s.v. *buk*.

²² V. Chantraine 309; DELL 309; Carnoy 114.

²³ Tvorba sa sufiksom *-ovina* (kao *hrastovina*, *tisovina*, itd.) u značenju "drvena građa određenog tipa drveta", v. Skok 1,45 s.v. *abonos*.

- 37.8.** (1.) *Juniperus* (l.286) *smrika, brinja, borovica, smrič*.
(2.) *Taxus* (l.490) *tis, tisa*.
(3.) *Abies* (l. 4) *jelva, jela*.
Picea (l.391) *bor iz koga se smola bere*.
Pinus (l.392) *bor, pitomi bor, smrk*.
[*Pinetum* (l. 391) *borovje, smrekovje*]
Pinaster (l. 391) *divji bor, smrek*.
(3.1.) *Larix* (l. 293) *bor*.
(3.2.) *Cedrus* (l. 81) *cedar*.

Zajedno ćemo obraditi nazive koji se odnose na crnogorično i zimzeleno drveće i grmlje iz porodice (1.) čempreski (Cupressaceae), (2.) tisovki (Taxaceae) i (3.) borovki (Pinaceae). Oznake za te vrste, kao *bor, smrek(a)*, međusobno se isprepleću, kako u Vitezovića, tako i u kajkavskih leksikografa.

37.8.1. U latinskom je naziv *juniperus* (Plinije NH 24,25) označavao dvije vrste: kontinentalni planinski grm, *Juniperus communis*, plava kleka ili borovica, i mediteranski grm, *Juniperus oxycedrus*, crvena kleka ili smrika (v. André 173). Ta distinkcija odgovara otprilike i Vitezovićevim nazivima, iako ih on navodi kumulativno. Usporedivši ih s potvrdama iz Šuleka, možemo ustvrditi da se *brinja* i *borovica* odnose na *Juniperus communis*, a *smrika* i *smrič* na *Juniperus oxycedrus*.

Lik *brinja* nije potvrđen u Šuleka ni u AR, već nalazimo samo *brin* i čakavsko zbirno *brinje* "jagode od borovice"²⁴, dok je u slovenskom s.rod *brinje* oznaka za *J. communis*. *Borovica* je poimeničeni pridjev (*bor-ov-ica*) izveden iz fitonima *bor*, vjerojatno ie. postanja.²⁵

Naziv *smrika* ikavska je realizacija od *smreka* (< praslav. **smrkъ*/ **smrka*). Lik *smrič* (usp. stcslav. **smrčъ*) i danas se govori na Braču i Korčuli (v. Skok 3,295 s.v. smreka).

U kajkavskim rječnicima s.v. *juniperus* nalazimo *bor, borovično drvo* (Belosteneć 1,718); *bor, borovično drvo ali germ* (Jambrešić 464); *borovični staber* i *borovično drvo* (Patačić 1.516). Svi se ti nazivi odnose na *J. communis*.

37.8.2. Latinski naziv *taxus* u Plinija (NH 16,50) je identificiran kao *Taxus baccata* (v. André 311). Etimološki se lat. *taxus*, zbog vjerovanja u otrovnost biljke²⁶, približuje lat. *toxicus*, i tako povezuje s grč. *τόξον* "lûk" (DELL 687), tj. njegovom izvedenicom *τοξικόν* "otrov kojim su se premazivale strelice" (Chantraine

²⁴ Etim. v. Skok 1,211 s.v. brinje; Bezljaj 1,44 s.v. brinje.

²⁵ V. Skok 1,188 s.v. bor; Bezljaj 1,34 s.v. bor I.

²⁶ Takvo je povezivanje opravdano, jer kod tisinih lijepih crvenih boba jestiv je samo vanjski sjemeni ovoj (arilus), dok je sjemenka kao i ostali dijelovi biljke (drvo, kora, list) veoma otrovna (usp. Grlić 42).

1124). No to približavanje nije prihvaćeno. Hrvatski nazivi *tis*, *tisa* i danas su u uporabi za *Taxus baccata*, a o njihovu podrijetlu postoje različita mišljenja. Najvjerojatnije je da i lat. *taxus* i hrv. *tisa* pripadaju predie. supstratu (v. Skok 3,473 s.v. *tis*). Za kajkavske potvrde v. 37.8.3.

37.8.3. Što se tiče latinskih naziva za najčešća crnogorična stabla iz porodice Pinaceae, situacija je prilično jasna: *abies* (Plinije NH 16,38;74,26) je označavao jelu, *Abies alba*; *picea* (Plinije 14,127) se odnosilo na smreku (*Picea abies*), a *pinus* je označavao dvije vrste: pitomi bor (piniju), *Pinus pinea*, i crni bor, *Pinus laricio* (André 251), dok se *larix*²⁷ (Plinije NH 16,43 i d.) odnosio na ariš, *Larix decidua*. U naših je leksikografa označavanje jednoznačno samo za lat. *abies*: u Vitezovića *jelva*, *jela* (dvodijalektna potvrda), a u kajkavskih leksikografa *jelva* (Belostenec 1,4; Jambrešić 3; Patačić l. 504).

Prividna zbrka u nazivlju započinje kod označavanja bora (*Pinus*) i smreke (*Picea*). Vitezović ima nazive koji se odnose i na *Pinus* i na *Picea*, a hiperonimski mu je naziv *bor*. Sustavna je opozicija *pitomi bor* ~ *divji bor* (*Pinus pinea* ~ *Pinus sylvestris*), a naziv *bor*, za *picea*²⁸, dopunjuje opisom "iz koga se smola bere". Nazivi *smrk* (s.v. *pinus*) i *smrek* (s.v. *pinaster*) samo su dva lika s različitim prijevornim stupnjevima.²⁹

U kajkavskih je leksikografa hiperonimski naziv za *Pinus* i *Picea* *smrek*. Belostenec (1,919) s.v. *pinus* (koje upućuje na *pinea*) ima naziv *smrek*, a kao dalmatinizmi su naznačeni *cmrek* i *bor*, a *pinaster* identificira kao *divji smrek*. S.v. *picea* (1,917) navodi *smrek*, *smreka drvo*. Jambrešić također s.v. *pinus* (724) ima *smrek*, *smreka drvo*, ali u njemačkim ekvivalentima nalaze se nazivi koji se odnose i na *Picea* (*Fichten-Baum*) i na *Pinus* (*Kiefer-Baum*). S.v. *pinaster* bilježi *divji smrek*, a s.v. *picea* (721) donosi naziv *smrikula*, koju opisuje kao *menjše fele smrek*, *smolorodno drvo*, *tretje med jelvum i smrekom felje*. Slična je situacija i u Patačića, koji (l.506) s.v. *pinus* navodi lik *cmrek* i razlikuje *cmrek pitomi* (*pinus sativa*) i *cmrek divji* (*pinus silvestris*), ali *černa jelva* mu je oznaka za *picea* (l. 506).

Isprepletenost pučkih naziva u starim leksikografskim izvorima, kao i stanje u današnjim govorima, odražavaju stanje i u botaničkoj sistematici, što je vidljivo na primjeru nastajanja ili usustavljanja naziva za smreku (omoriku): Linnéova je oznaka bila *Pinus abies*, zatim *Abies picea* (= *A. excelsa* što ima Šulek), te danas validni naziv *Picea abies* (= *P. excelsa*)³⁰.

²⁷ Podrijetlo te riječi nije riješeno; možda iz keltskoga, v. DELL 342.

²⁸ Ovdje je važno istaći da je lat. *picea* ž. rod od *piceus*, izvedeno iz *pix*, -cis "smola" (REW 6553; DELL 511).

²⁹ Etim v. Skok 3,295 s.v. *smreka*; usp. u češkome *smrk*, u poljskome *smrek*.

³⁰ Situacija oko isprepletanja naziva za ta tri crnogorična stabla tipična je i u drugim jezicima, o čemu nam svjedoči Marzell za njemačke dijalekte: "Unsere drei häufigsten Nadelbäume, die Fichte (*Picea abies*), die Tanne (*Abies alba*) und die Kiefer oder Föhre (*Pinus sylvestris*) wechseln

37.8.3.1. Hrvatski naziv *bor*, koji se uglavnom odnosi općenito na rod *Pinus*, nije nigdje osim u Patačića (1.506 s.v. *larix*) potvrđen za *Larix decidua*. Naziv *bor* Vitezović upotrebljava još i za *pinus* i *picea*, ali ih ili pobliže opisuje (*picea*) ili navodi i druge nazive (*pinus*).

Ne znamo objasniti zašto Belostenec (1,729) s.v. *larix* ima nazive *tis*, *tisovo drevo*, kao i Jambrešić (480) *tisa*, *tisovo drevo*³¹, dok s.v. *taxus* isti Belostenec (1,1197) ponovno ima *tisa*, *drevo tisovo*, a Patačić (1.508) *tis*, *tisa* (njem. *Eibenbaum*), što posve odgovara i današnjim nazivima *tis*, *tisa* za *Taxus baccata* (v. 37.8.2). Odgovor možda leži u Jambrešićevoj potvrdi s.v. *taxus* (975), gdje opisuje stablo koje je "stanovite felje tisa, drevo jelvi i tisi spodobno". To znači da nisu razlikovali stablo ariša od tise. Drugim riječima, hrvatskog naziva, osim općenitog *bor*, za ariš, *Larix decidua*, nema ni u Vitezovića ni u kajkavskih leksikografa, što i ne mora toliko čuditi jer je za nebotaničare, obične korisnike, stablo ariša vrlo slično u nekim elementima ("igličasti listovi") i jeli i boru pa i tisi³².

37.8.3.2. Naziv za maloazijsko, vrlo cijenjeno stablo *Cedrus Libani*, *cedar* (što ga navodi Vitezović, a i danas je kao internacionalizam prihvaćeni naziv), posuđenica je iz lat. *cedrus* < grč. *κέδρος*, istoga postanja kao i *cedrun* (v. § 38.3.2.). Drugim riječima, *cedrus* je u klasičnom latinitetu služio kao oznaka za više različitih vrsta biljaka (André 78). U Skoka (1,254 s.v. *cedar*) nalazimo istu konstataciju, ali ni kod jednog se naziva uopće ne navodi o kojoj je vrsti biljke riječ.

U Belostenca je naziv *cedar* naznačen kao *dalm.*³³, a kajkavski je lik *ceder*³⁴.

37.9. (1.) *Laurus* (1.295) *javorika*, *lavorika*.

[*Daphn* (?) (1.139) *lavoričje*, *javoričje*]

(2.) *Rhododendron*, *rhododaphe* (1.442) *ljeandra*.

Lovor i oleandar u botaničkoj sistematici nemaju ništa zajedničko: prvi pripada porodici Lauraceae, lovora, a drugi porodici Apocymaceae, zimzeleni. No u pučkoj se denominaciji naziv *lovor* javlja i kao oznaka za oleandar (usp. niže latinske nazive i kajkavske potvrde). To je stoga što običan čovjek uočava stanovitu sličnost oleandrova lista s listom mnogo poznatijeg lovora, pa se ta sličnost odražava i u denominaciji.

37.9.1. Od antike je lovor, *Laurus nobilis*, bio vrlo cijenjen i smatrali su ga svetim drvetom – posvećen je bio bogu Apolonu. Starim Grcima i Rimljanima lo-

in den einzelnen Landschaften nicht selten ihre deutschen Namen untereinander aus." (Marzell 3,725).

³¹ Njemački naziv je *Lerchenbaum*, koji se odnosi zapravo na *Larix decidua*.

³² Usp. i sinonimiku za danas validni sustavni naziv *Larix decidua*: *Abies larix* i *Pinus larix* L. (Simonović 262).

³³ S.v. *cedrus*, 1,256.

³⁴ Belostenec (1,257) s.v. *ceder*; Jambrešić (90) s.v. *cedrus*, *cedrelaeon*; Patačić (1. 510) s.v. *cedrus*.

vorove su grančice bile znak najveće slave i časti. Kao simbolom trijumfa, lovorom su ovjenčavali pobjednike i slavne pjesnike. Listovi i plodovi lovora služe kao mirodija i za dobivanje ulja (usp. Grlić 119).

U latinskom se lovor nazivao *laurus*, odakle potječu gotovo svi nazivi u romanskim i germanskim jezicima (REW 4943). Tada je bilo poznato desetak različitih podvrsta, koje su razlikovali označavajući ih zemljom podrijetla, mjestom gdje raste ili namjenom: *laurus Alexandrina*, *l. Cypria*, *l. silvestris*, *l. terraneus*, *l. triumphalis* itd. (André 182). Sinonimni je naziv bio *daphne* (Petronije, Dioskurid, v. André 116), što je transkripcija grč. *δάφνη*. Zbog postojanja i naziva *δαυκον*, *δαυχνα* u tesalskom, te *λάφνη* u Pergamu (DELL 346), može se pretpostaviti da grčke i latinske riječi potječu iz predie. korijenā koji su međusobno srodni. Grč. *δαφνών*³⁵ u latiniziranu liku ima Jambrešić (172) s.v. *daphnon*, što bi trebao biti i Vitezovićev pogrešno napisan lik *daphon* (što smo gore naveli u uglastim zgradama) koji označava lovorov šumarak³⁶. Hrvatske potvrde u Vitezovića upravo to i označavaju: *lavoričje*, *javoričje* (tvorba na -je, kao *brezje*, *hrastoulje*), a tako i Jambrešićev naziv *lorberova loza* i njem. *Lorbeer-Wald*.

Naziv *javorika* nema nikakve veze s drvetom *javor*, *Acer* (v. 37.1.), već potječe od lat. *laurus*, kao i *lavorika*, s ispadanjem *l-*, koji se identificirao s romanskim članom, i dodavanjem protetskoga *j-*.³⁷

Lavorika je potvrđena još u Belostenca (1,731 s.v. *laurus*) i Patačića (1,502 s.v. *laurus*), a *javorika* u Jambrešića (485 s.v. *laurus*) uz, vjerojatno pogreškom otisnuto *lorvrika* umjesto *lovorika*. S.v. *daphne* Belostenec donosi *lorber*³⁸ i *javor drevo*.

37.9.2. Kao što smo već naznačili, kožasti i uskoovalni (ali otrovni) listovi ukrasnog mediteranskog zimzelenog grma oleandra (*Nerium oleander*) zbog sličnosti s lovorovim listom imaju odraza u denominaciji, kao i druga njegova karakteristika: crvenkasti mirisavi cvjetovi poput ruže. Naime, već u klasičnom latinskom nazivi *rhododendron* (< grč. *ῥοδόδενδρον* "ružino drvo") i sinonimni *rhododaphne* (< grč. *ῥοδοδάφνη* "ružina lovorika") bili su oznaka za oleandar, *Nerium oleander* (v. André 272). Upravo takve prevedenice nalazimo kao potvrde u Patačića (1,518) s.v. *rhododendron*: *rožno drevo*³⁹ i *rožnata lavorika*⁴⁰, a u latinskom komentaru dodaje: *rosea arbor aut laurus*. Belostenec (1,1058) uz

³⁵ Potvrđeno u I.st. kod Strabona, Arkadija i dr. u značenju "lovoričnjak", "laurel-grove", Sophocles 346.

³⁶ Lovor raste pojedinačno ili u skupinama s ostalim zimzelenim grmljem, a na nekim mjestima tvori i malene šume (Grlić 119).

³⁷ V. Skok 2,268 s.v. laor; lik *javorika* i danas je živ na Lošinju.

³⁸ Taj je lik preuzet posredstvom nvnjem. *Lorbeer* (v. Bezljaj 2,128 s.v. lavor).

³⁹ Usp. u njem. *Rosenbaum*, v. Marzell 3,315.

⁴⁰ Usp. i u drugim jezicima: njem. *Lorbeer-Rosen*, *Rosenlorbeer*, tal. *rosalauro*, franc. *laurier-rose*, v. Marzell 3,315.

naziv *oleander drevo* daje i opis grma: *cvetje imajuč kot roža a listje kot lovorika*. Vitezovićev fitonim *ljeandra*, što ga je on zasigurno čuo u rodnome Senju, Šulek ne bilježi već samo varijantni lik *leandra* (Vodopićeva potvrda iz južne Dalmacije, str. 191). Naziv je preuzet iz tal. (*o*)*leandro* (Toscana), *leandra* (Umbrija)⁴¹, koji su svi nastali pučkom prilagodbom od *rhododendron*⁴², o čemu svjedoči potvrda kod Izidora Seviljskoga *lorandrum*⁴³.

37.10. *Myrtus* (1.334) *mirovina*, *mira*, *mirovo drvo*.

Latinski naziv *myrtus*⁴⁴ nedvojbeno se odnosi na mirtu, mrču (*Myrtus communis*), što je latinizirani lik od grč. *μύρτος*. Vitezovićeve hrvatske potvrde pomalo zbunjuju jer se naziv *mira* (s.v. *myrtus*) preklapa s nazivom *mira*, *plemenita mast* s.v. *myrrha*. *Mira* je posuđenica iz lat. *myrr(h)a* (< grč. *μύρρα*), što je označavalo mirisavu smolu koja se dobiva iz nekoliko vrsta drveta iz roda *Commiphora* (André 215). Izvedenice od *myrrha* (*myrrtheus* i *myrrthinus*) Vitezović spaja vitičastom zagrادم i daje hrvatski ekvivalent *mirni*, od *mire*, a za izvedenice od *myrtus* (*myrteus*, *myrtinus*, *myrtidanus*), koje također povezuje vitičastom zagrادم, navodi *mirouji*, *mirni*.

Drugi Vitezovićev naziv za mirtu, *mirovina*, nalazimo samo kod Jambrešića (s.v. *myrtus*, s.v. *myrtetum* i s.v. *myrtites*). Međutim, za miru Jambrešić (s.v. *myrrha*, 585) ima *mirha drevo* (i njem. *Myrrhen-Baum*), jednako kao i Belostenec i Patačić (v. KR 662). Za mirtu Belostenec (1,798 s.v. *myrtus*) navodi *mirt drevo*, a Patačić (1.517) *mirta*. Pitamo se stoga zašto se u Vitezovićevim nazivima ne razlikuju domaća mirta⁴⁵ i istočnjački balzam mira⁴⁶? Dok nam je za proširenje *-ina* lako pomišljati na latinski ili grčki izvor (*-inus* < *myrtinus* : *μύρτινος*), pa čak i na hrvatski homofoni proširak (*mirtina*, Šulek 250), teže je protumačiti Vitezovićeve likove bez razlikovnog *-t-*, koji dovode naziv za *Myrtus communis* u homonimijsku koliziju s orijentalizmom *mira* "balzam". Potonji je lik Vitezoviću neprijeporno bio poznat, ako ni zbog čega drugoga, a ono zbog česte liturgijske uporabe. Doduše, u grčkom su potvrđeni likovi s asibilacijom τ (*μύρτινος*, iz čega je vjerojatno Skokova potvrda iz 14. st. *miršina* "drvo mrča"⁴⁷), pa i atički tre-

⁴¹ V. Penzig 1,313.

⁴² V. REW 7290.

⁴³ V. Skok 2,553 s.v. *oleandar*; DELL 366 s.v. *lorandrum*.

⁴⁴ Ostali su likovi *murtus* (Katon), *murta* (Priscijan, Teofrast i dr.), *myrta* (od 4. st. dalje) i *myrtus* (od Virgilija dalje), v. André 213.

⁴⁵ Iako su mrče (por. *Myrtaceae*) biljke tropskih krajeva, mrča, *Myrtus communis*, jedna je od rijetkih koja raste u Europi. Od nje se također dobiva mirisno ulje, koje se upotrebljava kao lijek (Kušan 316).

⁴⁶ Mirisava smola, koja se dobiva iz nekoliko vrsta tropskih stabala iz roda *Commiphora*. Od nje se proizvodi vrlo cijenjeni balzam, koji su već u starom vijeku upotrebljavali kao lijek i kao miomiris (Kušan 351); usp. § 37.16.

⁴⁷ Skok 2,430 s.v. *miršina*.

tman skupine $\rho\sigma$: $\mu\acute{\upsilon}\rho\rho\iota\omega\varsigma$, za koji potvrdu nalazimo u Teofrasta⁴⁸. No, to još uvijek ne objašnjava Vitezovićevu uporabu naziva *mira* i kod lat. *myrrha* i kod *myrtus*, kao i izvedenice *mirni*, koja se pojavljuje kod izvedenica od obih latinskih natuknica. Štoviše, latinska nas izvedenica *myrtatus* < *myrta* i hrvatski ekvivalent (?) *pomiren*, s *mirom pomazam*, navodi na zaključak da Vitezović uopće nije razlikovao domaći grm mirte od balzama mire.

37.11. *Salix* (1.448) *vrba*, *iva*.

Lat. *salix* bilo je oznaka za rod vrba, *Salix*. Stari su Latini razlikovali znatan broj vrsta pomoću kvalifikativa koji označavaju mjesto gdje rastu: *s. Amerina* (iz Amerije u Umbriji), *s. Asiatica*, *s. Gallica*, *s. maritima*, namjenu: *s. viminalis* (< *vimen* "pruće za platenje košara"), izgled: *s. grossa*, *s. purpurea*, itd. (v. André 279). Vitezovićevi nazivi *vrba* i *iva* označavaju zapravo dvije vrste. *Vrba*⁴⁹ pokriva rod *Salix* i vrstu bijela vrba, *Salix alba*, dok se *iva*⁵⁰ odnosi na vrbu ivu, *Salix caprea*, koja raste u brdskim i planinskim šumama (v. Kušan 145). Iste potvrde nalaze se i u Mikalje: *vrba* (796) i *iva* (150) uz lat. *salix*. Belostenec (1,1075 s.v. *salix*) razlikuje nazive *vrba*, *vrbovo drevo*, što bi se odnosilo na bijelu vrbu, *Salix alba*, i *črljena vrba*, što bi trebalo biti osnaka za crvenu vrbu, *Salix purpurea*. Jambrešić (888) i Patačić (1. 508) ss.vv. *salix* donose samo *vrba*.

37.12. (1.) *Sambucus* (1.449) *bazg*, *baz*, *bezg*.

(2.) *Sambucus terrestris* (1.449) *habd*, *hebd*, *habad*.

Ebulum (1. 174) *habd*, *habad*, *hebd*, *abd*.

Nazivi za vrste iz roda *Sambucus* (porodica Caprifoliaceae, kozokrvnice) potvrđeni su u Vitezovića za (1.) bazgu, *Sambucus nigra*, i (2.) abdovinu, *S. ebulus*. Bazga je vrlo cijenjen grm, čiji se cvjetovi, lišće, kora i plod (bobe) upotrebljavaju kao lijek u pučkoj medicini za različite bolesti. Abdovina je zeljasta biljka koja ima neugodan miris i otrovne sastojke, ali je izgledom donekle nalik nadaleko poznatijoj bazgi (Kušan 500).

37.12.1. Nazivi za bazgu, *Sambucus nigra*, jednoznačni su, kako u latinskom — *sambucus*⁵¹, tako i u hrvatskom⁵². Vitezović navodi osim čakavskih realizacija *bazg*, *baz*, koje su izvedene iz praslavenskih likova **bъzgzъ* i **bъzъ*, i kajkavski lik *bezg*.⁵³

⁴⁸ V. Chantraine 724.

⁴⁹ Etim. v. Skok 3,619 s.v. vrba.

⁵⁰ Etim. v. Skok 1,736 s.v. iva.

⁵¹ V. André 280.

⁵² Za kajkavske potvrde v. KR s.v. *bezg*, *bezeg* i d.

⁵³ Etimologija za ovaj, kao i druge navedene likove koji su sveslavenski i praslavenskog podrijetla, nije dokraja riješena, v. Skok 1,125 s.v. baz; Bezlaj 1,18 s.v. bezeg.

37.12.2. Za drugu vrstu, abdovinu, *S. ebulus*, Vitezović također osim čakavskih realizacija *abd*, *habad*, *habd*, navodi i kajkavski lik *hebd*⁵⁴.

U klasičnom se latinskom naziv *ebulus*, *-um* (Plinije NH 26,120 i d.) odnosi na abdovinu, *S. ebulus*, a potvrđeni su i drugi sinonimni nazivi: *acte*, *chamaea-cte*, *ducone*, *heleos acte*, *helios* i dr. (v. André 123), a među njima se nalazi i Plinijeva potvrda *sambucus* (NH 24,51, CLG 3,565) za istu biljku.

Vitezovićevu latinsku sintagmu *sambucus terrestris* nalazimo u Mikalje s.v. *abdov trava*, koja se, uz sinonimno *ebulus*, *-um*, odnosi na abdovinu. U kajkavskom⁵⁵ su potvrđene brojne varijante, kao *hebed*, *habed*, *hebd*, *hebet*, dok su likovi *abad*, *habad* naznačeni kao dalmatinizmi (Belostenec 2,125).

37.13. *Spinus* (l. 471) *glog*, *trn*.

Spinus alba (l. 471) *beli glog*.

U Vitezovića se hrvatski naziv *glog* pojavljuje pod još dvije latinske natuknice: *prunus sylvestris* i *oxyacantha* (l. 416, 363). Očito je da je Vitezović nesiguran što se tiče hrvatskih naziva za *glog*, *Crataegus*, i oni se isprepleću s nazivima za druge vrste koji u izgledu biljke imaju prepoznatljivu karakteristiku "bodlja", "trn".

Latinski naziv *spinus*, uz sinonime *prunus silvestris* i *spina nigra*, označavao je trniku ili crni trn, *Prunus spinosa* (André 301). U latinskom se naziv *spina* f. općenito odnosio na bodljikavo bilje, a uz kvalifikativ (kao *aegyptia*, *candida*, *agrestis*, *cerualis*, *nigra*, *alba* i dr.) označavao je različite vrste (André 300). Tako je u Plinija (24,108) dvočlani naziv *spina alba*, uz sinonime *acantha alba*, *carduus ramicaria* i dr., označavao vrstu čička, *Cnicus ferox* (André 300). Međutim, hrvatski je naziv *beli glog* posve uobičajen i danas za vrstu *Crataegus monogyna*. Dakle, ako prihvatimo da se nazivi *glog* i *trn* odnose općenito na rod *gloga*, *Crataegus*, onda se sintagma *bijeli glog* odnosi na *Crataegus monogyna*, dok se naziv *glog* uz lat. *oxyacantha* odnosi na *Crataegus oxyacantha* (v. *Rasprave ZHJ* 18, § 10.6.).

37.14. *Tamarice*, *tamarix* (l.489) *mrič*.

Myrica, *myrice* (l. 334) *mrič*.

U tekstovima latinskih pisaca naziv *tamarix* i varijante *tamarice*, *tamarica*, *tamaricus*, kao i sinonimni nazivi *brya*, *myrice*, *viburnum* (André 310), odnosili su se na metliku, *Tamaris gallica* (= *T. africana*). Lat. *tamarix*, riječ afričkog podrijetla, srodna je s grč. *μυρίκη* (Dioskurid 1,87:1), što je također bila oznaka za metliku.

U Vitezovića su latinski nazivi *tamarice*, *tamarix* i *myrica*, *mirice* sinonimni jer im je hrvatski naziv *mrič* zajednički. Naziv *mrič* potvrđen je samo u Mikalje,

⁵⁴ Spomenuti nazivi za abdovinu predstavljaju jednu od vrlo raspravljanih slavenskih etimologija, v. Skok 1,645 s.v. *habat*; Bezljaj 1,189 s.v. *habat*.

⁵⁵ V. KR 1,712 s.v. *hebed*.

i to na dva mjesta (s.v. str. 268⁵⁶ i s.v. *tamarič* str. 680). *Mrič* je romanska posuđenica iz lat. (< grč.) *myrice*, gdje se dočetno -č (umjesto -k), prema Skoku⁵⁷, objašnjava palatalnom vrijednošću našeg sufiksa. Ako je tako, onda je *mrič* naš poimeničeni pridjev lat. *myriceus*⁵⁸.

Potvrde u kajkavskih leksikografa mogle bi se odnositi i na srodnu vrstu metlikovinu, *Myricaria germanica* (= *Tamarix germanica*), koju je još i Linné poistovjećivao s *Tamaris gallica*. Belostenec (1,1195) s.v. *tamarice* spominje i druge latinske varijante ili sinonimne nazive, a hrvatski mu je naziv *divji cipres*⁵⁹ i, kako sam Belostenec komentira, *nekoji konoplje turske zovu*, što su očito nazivi preneseni s drugih biljaka koje imaju neke sličnosti s metlikovinom. Jambrešić (585) s.v. *myrica* bilježi *tamarsko šibarje* (gdje je *tamarski* posuđenica iz njem. *Tamariske* < srlat. *tamariscus*). Patačić s lat. *tamarix* upućuje na *myrica* (l. 517), gdje donosi hrvatski naziv *maruška*, što je posuđenica iz češkog ili poljskog⁶⁰, istog latinskog podrijetla (< *tamariscus*). Naziv *maruška* odnosi se na metlikovinu. No, općenito možemo reći da se nazivi za te dvije srodne vrste u mnogim jezicima djelomično preklapaju.⁶¹

37.15. *Tilia* (1.496) *lipa*.

Latinski naziv *tilia* potvrđen je u Virgilija, Plinija, Kolumele⁶², kao naziv za rod *Tilia*, lipa, koji obuhvaća više vrsta, a kod nas su uobičajene tri vrste (srebrna lipa — *T. tomentosa*, bijela lipa — *T. cordata* i crna lipa — *T. phyllos*) s mnogo podvrsta i varijeteta. U prirodi se nalazi samonikla i zasađena. U Slavenu je bila sveto drvo i kao takva vrlo cijenjena, pa su je sadili u blizini naselja (Kušan 328).

U latinskom nema drugih sinonimnih naziva, a slična je situacija i u hrvatskom. Pojavljuje se samo naziv *lipa* (Vitezović, Belostenec 1,1211, Jambrešić 985, Patačić 1.508 s.v. *tilia*, Mikalja 231), koji je baltoslavenskog, sveslavenskog i praslavenskog postanja⁶³.

37.16. *Xylobalsamum* (1.527) *balzamovo drvo*.

[*balsamum* (1.58) *miloduh miris*, *mirisna mast*].

⁵⁶ Valja napomenuti da je na str. 268. tiskano *mrič*, *tamaric*, dok je na str. 680. otisnuto *tamarič*, *mrič* (što bi po Mikaljinu grafijskom sustavu trebalo čitati *tamarič*, *mrič*). Držimo da je na str. 268. kod obje riječi vjerojatno pogrešno otisnuto dočetno slovo -c umjesto -č.

⁵⁷ 2,465 s.v. *mrič*.

⁵⁸ Na isti se način tumači i Mikaljin naziv *tamarič*, ali od libijskog lika *tamarix*, gdje *ta-* predstavlja berberski član + lat. (< grč.) *myrice*.

⁵⁹ Usp. tal. *tamarisco cipressino*, Penzig 1,308; njem. *Deutsche Cypresse*, Marzell 3,260.

⁶⁰ V. Šulek 400 s.v. *tamariš*.

⁶¹ V. Penzig 1,308; 1,482; Marzell 4,571; 3,258; Simonović 312 i 458.

⁶² V. André 316.

⁶³ V. Skok 2,305 s.v. *lipa*; Bezljaj 2,143 s.v. *lipa*.

Vitezovići nazivi, latinski *xylobalsamum* i hrvatski *balzamovo drvo*, odnose se na jednu od brojnih vrsta iz roda *Commiphora*, od kojih se dobivala mira, vrlo stara droga i sredstvo za balazamiranje, kađenje, poznata već u starom Egiptu (usp. § 37.10.).

Naime, izvorne biljke za miru nisu ni do danas sa sigurnošću utvrđene, tako da u obzir dolazi više vrsta iz roda *Commiphora* koje daju različite vrste smolaste tvari. Hrvatski se naziv *balzamovo drvo* vjerojatno odnosi na vrstu *C. opobalsamum*, koja raste u zemljama oko Crvenog mora i u Africi prema jugu sve do Somalije. Od smole koja se skuplja na površini grana dobiva se meka-balzam (*Balsamum de Mecca*), koji su cijenili u starom vijeku i upotrebljavali kao lijek protiv mnogih bolesti i kao miomiris, a danas se upotrebljava kao lijek samo na Istoku (Kušan 351).

U svojem rječniku, s.v. *balsamum*⁶⁴, Vitezović navodi *miloduh miris, mirisna tvar*, a to je zapravo meka-balzam.

Lepezu svih naziva i najiscrpniji opis koji se odnosi na drvo, plod, smolu, tj. tvar (mast, kajk. *pižma*) koja se iz nje dobiva ima Belostenec: lat. *balsamum* (1,170) je *pižmeno drveće*⁶⁵, a hrv. naziv *balzam* označeno je kao *dalmatice*; *car-pobalsamum* (1,240) je *pižmenoga drveća sad*; *opobalsamum* (1,836) je *pižmena mast*, a *xylobalsamum*⁶⁶ (s.v. *balsamum*) je *drveće*. U Jambrešića (63) se s.v. *balsamum* spominje samo *pižma*.

37.17. *Lycium* (l. 307) *arbor spinosa in Dalmatia nascens*.

Iako nema hrvatskog ekvivalenta, valja ipak spomenuti Vitezovićev latinski naziv *lycium* koji opisuje kao "trnovito drvo koje raste u Dalmaciji". Lat. *lycium* (< grč. *λύκιον*, što je označavalo neku biljku iz Likije, grč. *Λυκία*, v. Chantraine 650), u Plinija (NH 12,30) se odnosilo na sok koji se dobivao iz biljke *Rhamnus punctata*, a upotrebljavao se u medicini. Kasnije se taj naziv analogijom upotrebljavao za ljekovite preparate koji su se dobivali i iz drugih biljaka (André 192).

38. Drveće jestivih plodova

U skupini drveća koje daje jestivi plod obrađuju se nazivi uglavnom uzgojnih vrsta koje su nadasve poznate po jestivim plodovima, što ih zbirno nazivamo *voće* (osim masline, koja je uljarica).

⁶⁴ Riječ *balzam* je iz lat. *balsamum*, preko grčkoga iz hebrejskoga došla u evropske jezike, v. REW 918; FEW 1,226; Skok 1,102 s.v. *balsam*.

⁶⁵ Drvo opisuje da je *prisposodno tersu, dva lakta visoko, ko negda samo vu židovskoj zemlje je raslo; rezano ne železom neg steklom i kamenom ispušćalo je iz sebe lit ili sok duhe najlepše i oberh vseh najvugodneše, koju lit ili sok nekoji dragu mast ... zovu, mi velimo pižma*. Osim toga navodi se da *lit ova ili pižma vse betege i nemoči tiši i jakost telu človečjem daje*.

⁶⁶ U grčkom je to složenica od *ξύλον* "drvo" + *βάλσαμον* "balzam i drvo iz kojega se dobiva", Chantraine 767. i 163.

38.1. (1.) *Caprificus* (l. 75) *divja smokva*.

(2.) *Chelidonia* (l. 87) *crna smokva, crnica*.

Nazivi za druge vrste i podvrste smokava već su obrađeni.⁶⁷

38.1.1. Latinski naziv *caprificus*, uz sinonime *ficus caprius*, *f. silvaticus*, *f. sterilis*, potvrđen je u klasičnim pisaca (v. André 70), a nalazi se i u Belostenca (1,231) i u Jambrešića (87). Što se tiče hrvatskog naziva *divja smokva*, on se također nalazi u istim rječnicima, jedino što Belostenec i Jambrešić na prvome mjestu donose kajkavski oblik *divja(e) figa(e) drevo*. Riječ je o vrsti *Ficus carica silvestris*, koja se naziva *divja* ili *suha smokva*.

38.1.2. Samostalno upotrijebljen naziv *chelidonia* (v. André 86) u klasičnom se latinitetu može odnositi na *Chelidonium maius* i na *Ficaria verna* (v. 39.3.).

No kako na hrvatskoj strani Vitezović ima nazive *crna smokva, crnica*, očito je da ne može biti riječ o gore spomenutim biljkama. Od naših leksikografa *chelidonia* se nalazi samo u Patačića (1.534) s.v. *ficus ... chelidonia* s hrvatskim opismim ekvivalentom *figa škarlatne rumenosti*, te njem. *feige purpurfarbe*. I doista, u Plinija (NH 15,71) i Kolumele (*De re rustica* 10,415) potvrđen je dvočlani naziv *ficus chelidonia* (< grč. *χελιδονία (συκφή)*), što je kod Vitezovića izostalo, koji je označavao zimsku smokvu crvenkasto-smeđe boje poput lastavičjeg vrata (André 137). Kada boja ploda postaje poticajem za denominaciju, ona se obično različito percipira, tako da nas ne mora čuditi što Vitezović ima *crna smokva* ili *crnica*, a drugi ju vide kao "purpurnu", "smeđu" ili kao boju "lastavičjeg vrata" (*χελιδών, όνος*, "lastavica").

38.2. *Cerasus* (l. 84) *črišanj, črešanj, črešnja dub*.

Cerasum, cerasium (l. 84) *črišnja voće*.

Latinski je naziv *cerasus* (< grč. *κέρασος* i *κερασός*⁶⁸, podrijetlom iz nekog azijskog jezika), na neki način bio hiperonim za trešnju i višnju. Prema svjedočenju Plinija (NH 15,105), za Lukula je g. 77. p.n.e. doneseno stablo trešnje u Rim, no Servije pokazuje da je riječ o kultiviranim formama i da je trešnja u svom divljem obliku u Italiji bila ranije poznata. Od lat. *cerasus*, preko vlat. likova *cerasea, ceresea* nastali su nazivi za trešnju, *Prunus avium*, u gotovo svim europskim jezicima (REW 1824, 1823). Dalmatski prežitak od vulgarnolatinskog je lik *kriša* (i var. *krišva, kriješva*). Oblici kao *čreša*, kasnije *črešnja, črišnja*⁶⁹, pokazuju ne samo likvidnu metatezu, nego i prvu palatalizaciju. Današnji je književni lik *trešnja*. Primorac Vitezović na prvome mjestu bilježi čakavski lik *črišnja* za plod, a za stablo *črišanj* i, kao uvijek gdje je moguće ima na umu i kajkavsku komponen-

⁶⁷ V. *Rasprave ZHJ* 18,1992, str. 222-224 (§ 11.-11.8.).

⁶⁸ Chantraine 518.

⁶⁹ Dočetak *-nja* izmijenjen je prema *višnja*, v. Skok 2,198 s.v. *kriša*.

tu hrvatskoga jezika, te navodi lik *črešanj*. Kajkavski leksikografi imaju samo *črešnja* i *drevo črešnjevo* (Belostenec 1,264, Jambrešić 100, Patačić 1 501,532).

38.2.1. *Cerasa actia, cerasa actiana* (l. 84) *črnice, crne črišnje*.

Cerasum actum (l. 84) *cepika*.

Cerasum apronianum (l.84) *črljena črišnja, črnika*.

Cerasum duracinum (l. 84) *tvrda črišnja*.

Cerasum sylvestria (l. 84) *drobnice črišnje*.

Trešnja, *Prunus avium*, ishodišni je oblik za mnoge kultivirane odlike koje daju plodove različita izgleda i različite kakvoće (Kušan 272). Potvrdu za to daje nam i sâm Vitezović jer donosi nazive za nekoliko različitih varijeteta (*var.*): *crne črišnje* ili *črnice*, jednako kao i naziv *cepika*⁷⁰, mogli bi se odnositi na, kako ih danas zovemo, crne trešnje, *P. avium var. juliana*; naziv *tvrda črišnja* vjerojatno označava trešnju tvrda mesa prirasla uz košticu, tzv. hrušt, *P. a. var. duracina*; naziv *drobnice črišnje* odnosi se na sitnu vrstu običnih trešanja *P. avium*, ali i *P. a. var. silvestris*.

Latinski nazivi koje rabi Vitezović nalaze se i u klasičnih pisaca (v. André 81) i u srednjovjekovnoj nomenklaturi (Bauhin 450). Od kajkavskih potvrda, najbolji inventar pojedinih varijeteta donosi Patačić (1.532): *cerasum (črešnja): actium (crna), aquitanicum (cepika), duracinum (cepika velkasta), julianum (mehka i vodena), silvestris (drobnica)*.

38.2.2. *Cerasa aproniana* (l. 84) *višnje, velike višnje*.

Cerasa ceciliana (l. 84) *višnje, kisele črišnje*.

Naziv za višnje (stablo i plod), *Prunus cerasus*, u Vitezovića je samo *višnje*⁷¹, uz razlikovanje dviju podvrsta *velike višnje* i one druge koje naziva *kisele črišnje*. Latinski naziv *prunus Aproniana* potvrđen je u Plinija (NH 15,102), koji je kasnije preuzet u srednjovj. nomenklaturi (Bauhin 449).

38.3. *Malum* (l. 312) *jabuka, jabuka voće*.

Malus (l. 312) *jablan, jabuka dub*.

Pomum (l. 397) *jabuka*.

Pomus (l. 397) *jablan*.

Stari su Latini nazivom *malum* (< grč. dorski *μᾶλον*) označavali voće sa sjeenkama ili s košticom (osim jagodičastog voća, šljiva, krušaka i grožđa)⁷², a tek se kasnije naziv *malum* specijalizirao za jabuku, *Malus communis*. Da bi se razlikovale različite vrste, podvrste i varijeteti voća, kao limun, dunja, breskva itd., uz *malum* se upotrebljavaju razni determinativi, kao *m. citreum, m. cydonium, m. persicum* itd. (v. André 196-199), što se dakako ne podudara s današnjom bo-

⁷⁰ Etim. v. Skok 1,263 s.v. cijep.

⁷¹ Etim. v. Skok 3,598 s.v. višnja.

⁷² Plinije NH 15,39-52.

taničkom sistematikom. Ustaljenost leksema *mālus* “jabuka”, u latinskom je jeziku bila ozbiljno ugrožena postojanjem homonimnog *mālus* “jarbol” i gotovo homonimnog pridjeva *mālus* “zao”. Tome se najvjerojatnije mora pripisati znatna raširenost romanskih oblika koji su potekli iz lat. *pomūm* (fr. *pomme*, rum. *poamă*, kat. *poma* i dr., REW 6645). Kao hrvatski naziv za voće Vitezović potvrđuje samo *jabuka*, dok za stablo ima lik *jablan*⁷³ i *jabuka (dub)*. U kajkavskih je leksikografa s.v. *malum* potvrđeno samo *jabuka*.⁷⁴

38.3.1. *Malum apianum* (l. 312) *muškatnica, muškatna jabuka.*

Melapium (l.) *muškatnica.*

Melapium (l. 317) *mandafija, muškatna jabuka velika.*

Melimelum (l. 318) *sladka jabuka, muškatnica, rajska jabuka, mala sladka jabuka.*

U latinskom je naziv *malum Apianum* označavao voće što ga je, po Plinije-
vu tvrđenju (NH 15,50), Apije Klaudije (Appius Claudius) dobio križanjem dunje
s jednom vrstom jabuke (*malum Scaudianum*⁷⁵). No uzmemo li Vitezovićevu
grafiju *apianum*, i složenicu *melapium*, možda je riječ i o izvedenici od lat. *apis*
“pčela”⁷⁶, što je, kao što ćemo vidjeti, i semantički opravdano. Dopunjujući na
marginama svoj rječnik, Vitezović na dva različita mjesta navodi lat. fitonim *me-*
*lapium*⁷⁷ (što je < grč. *μηλόπιον*). Kod prvog naziva ima hrvatski ekvivalent *mu-*
škatnica, što je već naveo s.v. *malum apianum* i *melimelum*; kod drugoga naziva
ima ekvivalente *mandafija* i *muškatna jabuka velika*. Naziv *mandafija* navodi
Šulek (221) kao Belostenčevu potvrdu (1,134: s.v. *jabuka...23. jabuka mandafia,*
pomum curmundulum, vulgo mandafium). Tu istu potvrdu prenosi AR 6,357,
uz varijantu bez *-n-*: *madofija*, AR 6,438. U Skoka (2,349) ne nalazimo nikakvo
rješenje jer se samo citiraju potvrde iz AR. Naziv *mandafia jabuka* potvrđen je i
u Jambrešića (548), s. v. *melappium*, gdje na njemačkom kaže: “ein Apffel, *Man-*
dafia ganandt”. No za lat. naziv Jambrešić navodi još jednu dezinaciju: *muška-*
tna velika jabuka, ili njem. “ein graosser Muskateller-Apffel”. Možemo samo reći
da je riječ o nekoj slatkoj vrsti jabuke.

Naziv, *melimelum* (<grč. *μελίμηλον*), uz sinonimni *melimela* (Dioskurid
1,124), označavao je vrstu slatke jabuke čiji je stari naziv bio *malum musteum*
(Varon, Plinije). Naime, grč. *τὸ μέλι (-ιτος)* znači “med”, ali riječ se upotrebljava i

⁷³ To je starockrvenoslavenski, baltoslavenski, sveslavenski i praslavenski (**jabolnъ*) lik koji je označavao “jabuku”, a kasnije se naziv prenosi i na stablo iz roda *Populus*, koje se brka s nazivom za *Platanus* (v. ovdje 37.1.4.). Zbog toga se za “jabuku” upotrijebila izvedenica od iste osnove na *-iko* (tj. “drvo”), a *f. jabuka* je nastao analogijom prema *kruška*, v. Skok 1,742 s.v. *jablan*.

⁷⁴ Belostenec 758, Jambrešić 532, Patačić 1.535.

⁷⁵ Prema vlastitom imenu *Scaudius*, Plinije NH 15,49.

⁷⁶ V. Vajs RZHJ 19, § 30.1., gdje se govori o slatkom grožđu *apiana*, što ga Vitezović naziva *muškattel*.

⁷⁷ Potvrđen u Plinija 1,21,38; v. André 204.

u usporedbama za označavanje svega onoga što je ugodno, blago, slatko⁷⁸. Drugim riječima, i lat. *apis* i grč. *μέλι* pripadaju istom semantičkom asocijativnom polju, koje u raznim denominacijama može imati sem "sladak". Smatramo stoga da se Vitezovići hrvatski nazivi *muškatnica*⁷⁹ (zajednički objema latinskim nautuknicama), *muškatna jabuka*, *rajska jabuka* i opisni nazivi *slatka jabuka*, *mala slatka jabuka* odnose zapravo na istu svrstu male slatke jabuke, koja bi mogla biti *Malus communis subsp. pumila var. paradisiaca*⁸⁰, koju narod i danas deminutivno naziva *muškatica*, *muškatnica*.

Od kajkavskih leksikografa tu vrstu spominju Belostenec (1,770) s.v. *melimela* (*poma mustea*) opisnim nazivom *slatka mala jabuka*, i (1,232) *muškatna jabuka*, te Jambrešić (549), s.v. *melimelum*, gdje daje opisni naziv *kakti med slatka jabuka*.

38.3.2. *Citrus* (l. 93) *citrov dub*, *cedrov dub*, *limunov dub*.

Citromalum (l. 93) *cedrun*, *citrona*, *cedrova jabuka*, *limun*, *lemon*.

Malum citreum (l. 312) *citrona*, *cedrun*.

Latinski naziv *citrus*⁸¹ (uz *cetrus*) posuđen je, kao i grč. *κέδρος*, posredstvom etruščanskoga, iz nekog predie. jezika⁸². Riječ je o mediteranskom stablu *Citrus medica* (por. Rutaceae), vrsti limuna u širem smislu (Kušan 347), čiji plod nije jestiv kao narančin ili limunov. On je duguljast, velik 15 -25 cm, gorko-slatka okusa, limunaste boje, hrapave i mirisave kore. Naime, ono što mi nazivamo limun, *Citrus limonum*, spominje se tek u srednjem vijeku, pa vjerojatno otada počinje njegova kultura⁸³, dok je cedar ili citrun⁸⁴, *Citrus medica*, poznat još u antici. Sinonimni su latinski nazivi: *cedrus*, *citrea*, *malus Assyria*, *malus citrea*, *malus Medica* i za voće *malum citreum* (André 93). Vitezovićeve latinske potvrde *citromalum* i *malum citreum* odnose se na plod, a *citrus* na stablo *Citrus medica*. Hrvatski naziv *cedrun* romanska je izvedenica (*-un* < lat. *-one*) iz lat. *citrus*. Naziv *citrona* je tvoren prema njem. *die Zitrone*⁸⁵, istoga postanja. U Belostenca je naziv *cetrun*, s.v. *citrus* (1,291), naznačen kao *dalmatice*, dok bi tipični kajkavski

⁷⁸ V. Chantraine 681.

⁷⁹ Etim. za *muškatnica* ista je kao i za *muškatel*, v. bilj 72.

⁸⁰ Usp. u Šuleka (117-119) više od 400 naziva za razne varijetete jabuka, gdje se od Vitezovićevih naziva nalazi samo *muškatnica*.

⁸¹ Naziv *citrus*, koji označava stablo *Citrus medica*, prvi spominje Vergilije, zatim Plinije, pa Pseudo Apulej itd.; v. Loret, *Le cédratier dans l'antiquité*, Paris 1891; cit. u André 93.

⁸² V. V.Brøndal, *Substrater og laan i romansk og germansk*, str.173, cit. u André 93 s.v. *citrus*.

⁸³ Limun, podrijetlom iz Azije, na Mediteran su u 10. st. donijeli Arapi (arap. *laimūn*), a uzgoj se u Europi može pratiti tek od 11. stoljeća (v. DEI 2235).

⁸⁴ Za ostale nazive v. Šulek 509.

⁸⁵ Za navedene potvrde v. Skok 1,269 s.v. *citrus*.

naziv bio *citrona* i *citronsko drvo*⁸⁶. Naziv *cedrov (dub)* i *cedrova (jabuka)* pri-djevske su izvedenice iz *cedar* < lat. *cedrus* < grč. *κέδρος*.⁸⁷

Smatramo da se nazivi *limun*, *lemon* i *limunov dub*, iako ih Vitezović kumu-lativno navodi zajedno s nazivima za citrun, ipak odnose na limun u užem smislu (Kušan 347), *Citrus limonum*. U prilog tome govore i potvrde iz Belostenca i Jambrešića⁸⁸, koji imaju *lemon drvo/sad* i *lemonska jabuka* i *lemona*, za drvo, koje označavaju limun, *Citrus limonum*. To je vjerojatno zato što latinski nazivi za limun nisu mogli postojati u klasičnih pisaca, a *limonium*, sinonim za *beta sil-vestris*, označavao je mrižicu ili vranjemil, *Statice limonium*, iz por. Plumbagina-ceae (André 187). Tako i Vitezović s.v. *limonium* (l. 300) donosi naziv *divja bli-tva* (v. RZHJ 19, § 23.3). No uz mediteranski citrun ili cedar, u Vitezovićevo je vrijeme zacijelo već bio raširen uzgoj jestivih limuna, čiji su se nazivi preklopili s već postojećim nazivima za sličan ali nejestivi citrun (usp. sinonimne nazive za *Citrus limonum* u tal. *citrone*, *limone*, u franc. *citron*, *limon*), pa ih stoga Vitezo-vić donosi pod istom natuknicom. *Limun* je internacionalna riječ što smo je pre-ko arapskoga preuzeli iz perzijskoga.⁸⁹

38.3.3. *Malum aurantium* (l. 312) naranča.

Malum medicum (l. 312) naranča.

Chrysomelum (l. 88) naranča.

Najstarija poznata odlika vrste *Citrus aurantia* bila je naranča gorkog okusa *citrus aurantium amarum*. Za njezino rasprostiranje u južnoj Europi, preko Si-cilije, zaslužni su, kao i za limun, arapski liječnici (10-11. st.), koji su je preuzeli od Perzijanaca zajedno s nazivom (perz. *nārang* > ar. *nārang(a)*). Sve do početka 16. stoljeća bila je to jedina poznata odlika u Europi. Nakon toga su Portugalci iz južne Kine u Europu prenijeli slatku vrstu *c. a. dulce*, koja je zbog svog ugodnog okusa brzo potisnula stari varijetet i naslijedila većinu njezinih naziva. Orijen-talni se likovi najvjernije ogledaju u sjevernotal. *naranja*. No pored tog lika pos-toji i ngrč. *vepavčija*, *vapavčija*, za koji se mislilo da je preuzet iz venecijanskoga. No, možda se Wartburg (FEW 19,140) s pravom pita ne govori li ograničenost tog tipa na Mletke i jugoistočni Jadran u prilog zaključivanju da su ti oblici pre-uzeti iz novogrčkoga.

Iz svega proizlazi da naranča, *Citrus aurantium*, kao ni limun, u Antici nije bila poznata. Prvi sustavni nazivi potječu iz Bauhinove nomenklature (*Pinax* 436), gdje nalazimo: *malus arantia major*, *pomum arantium*, *aurantia mala*,

⁸⁶ Belostenec 1,291 s.v. *citrus*, Jambrešić 533 s.v. *malus ... Assyria, medica*, 110 s.v. *citrum*, Patačić 1.502 s.v. *malus ... Assyria*, 1.535 s.v. *malum ... citrium*.

⁸⁷ V. Skok 1,254 s.v. *cedar*.

⁸⁸ Belostenec 2,197 s.v. *lemon drvo ... malus massilica ... limonium*; Jambrešić 502 s.v. *limonium malum*.

⁸⁹ V. Skok 2,287 s.v. *lemon*; Lokotsch, K. *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germ., roman., slav.) Wörter orientalischen Ursprungs*, Heidelberg 1977, br.1322.

aurea mala, *arangius* i *malus anarantia*. Prema tome, od Vitezovićevih latinskih naziva samo se *malum aurantium* zapravo može odnositi na naranču, dok su nazivi *malum medicum*⁹⁰ i *chrysomelum*⁹¹ označavali druge vrste. No, kako je lat. (< grč.) *chrysomelum* istoga semantizma kao i *malum aureum/aurantium*, ne čudi što ga je Vitezović upotrijebio za označavanje naranče, tim više što za označavanje dunje ili marelice postoje drugi latinski nazivi, pa ne može doći do brkanja (v. 38.3.4; 38.3.5). Isto vrijedi i za naziv *malum medicum*, koji se pojavljuje samo uz *naranča* a ne i za označavanje *cedruna* (v. 38.3.2.). Slična je situacija i u kajkavskog leksikografa Belostenca koji uz *malum aureum* (1,759) navodi i *chrysomelum* (1,277). Kajkavske su mu potvrde opisni naziv *jabuka zlatoga lica*, te *naranča* i *pomaranča* (< srlat. *pomarancia*, v. Skok *n.mj.*). Jambrešić (532), s.v. *malum ... aureum*, i Patačić (1.535), s.v. *malum ... aurantium*, imaju samo *naranča*.

Vitezović nam uz sva tri latinska naziva donosi internacionalizam *naranča*⁹², koji je i danas u uporabi za *Citrus aurantium*.

38.3.4. *Malum cydonium* (l. 312) *tunja*, *tkunja*, *dunja*.

Malus cydonia (l. 312) *tkunja*, *dunja* *dub*.

Dunju su neobično cijenili stari Grci i Rimljani, a kasnije i arapski liječnici. Prvi spomen naziva *κοδύμαλον* (Alkman iz Lidije) nalazimo sredinom 7. st. p.n.e. Stesihor Sikul bilježi *κυτόνια μάλα*, a nakon njega za latinski Kolumela *cydoneum malum* (FEW II/2,1606). Plinije (NH 15,38 i d.) spominje samo *cotoneum* (*malum*), no André (103,111) je našao i druge likove: *citonium*, *cidonia*, *quidonia*, i dr. U romanskim je jezicima preživio latinski lik *cotoneum* (> vlat. *codonea*)⁹³. Lat. *cotoneus* obično se tumači kao pridjev izveden iz *Cydon* (ime grada na Kreti⁹⁴), *κυτόνιος* "kretski", koji je deformiran posredstvom etruščanskoga, no zbog postojanja grčkih glosa (v. gore *κοδύμαλον*) može biti i posuđenica iz nekog maloazijskog jezika⁹⁵.

Nazivi koji označavaju dunju, *Cydonia oblonga* (= *C. vulgaris*), u latinskom i u hrvatskom potječu iz istog izvora. Hrvatski likovi s početnim *t-* (*tunja*, *tkunja*), što ih navodi Vitezović, mogu se smatrati leksičkim ostatkom iz dalmatoro-

⁹⁰ Naziv *malum medicum* (Plinije NH 15,47), transkribirano iz grč. *μήλον Μηδικόν* (Dioskurid 1,115,5), označavao je citrun, *Citrus medica* (André 197), v. 38.3.2.

⁹¹ Naziv *chrysomelum* (Plinije NH 15,35 < grč. *χρυσόμηλον*) označavao je varijetet dunje zlatno žute boje (*Cydonia oblonga*), v. 38.3.4., marelicu (uz sinonimni naziv *malum Armeniacum*), v. 38.3.5., i breskvu, *Prunus persica*, v. 38.3.6. Valja napomenuti da se u staro vrijeme marelica često brkala s breskvom, što dokazuje i podvrsta *Prunus armeniaca* var. *persicoides* (v. Marzell 3,1096).

⁹² Etim. v. i Skok 2,503 s.v. *naranča*.

⁹³ REW 2436.

⁹⁴ "Mala quae uocamus cotonea et graece Cydonea, e Creta insula aduecta", Plinije NH 15,37.

⁹⁵ V. DELL 146 s.v. *cotoneus*; FEW II,2,1606.

manskoga⁹⁶, dok je lik *dunja* (koji je nastao asimilacijom prema *dgunja*, a ovaj metatezom od *gdunja*, lik koji je jedini sačuvao lat. *-d-* iz *cydoneum*) ušao u književni jezik.

U kajkavskom je u uporabi lik *kutina*⁹⁷, koji je preuzet iz stvnjem. *chutina* > njem. *Kütte(n)*, istoga postanja. Jedino Patačić uz *kutina* spominje i *dunja*.

38.3.5. *Malum armeniacum* (l. 312) *kaiša*.

U klasičnom je latinskom naziv *armeniacum*⁹⁸ (sc. *pomum*) označavao vrstu marelice koja dozrijeva kasnije od one koju su nazivali *malum praecox*. Stari su je pisci svrstavali čas među šljive, *prunum armeniacum* (Plinije 15,41), čas među breskve, *persicum praecox*, *praeoquum* (Paladije 12,7,4, Izidor 17,7,7), čas među jabuke, *malum praecox* (sve u André 41, 244). Osim toga sinonimni joj je naziv bio i *chrysomelon* (v. bilj. 86).

Vitezovićev latinski naziv *malum armeniacum* nalazimo u Bauhinovoj nomenklaturi (Pinax 442). Njegov hrvatski fitonim *kaiša*, koji je identičan Mikaljinu (182 s.v.), predstavlja stariju varijantu balkanskog turcizma (< tur. *kayısı*)⁹⁹, koja u Šuleka nije potvrđena (uz *kaiš*, Della Bella, Stulli, što se i danas govori u Korčuli i u Dubrovniku, v. AR 4,735, i uz *kajsija*, u uporabi u štokavskim govorima).

38.3.6. *Persicum, malum persicum* (l. 386) *breska, breskva, praskva*.

Persicus (l. 386) *bresk, breskva*.

Persicum, cujus massa non adhaeret ossiculo (l. 386) *kalanjka*.

Persicum duracinum, cujus massa ossi adhaeret (l. 386) *čvrstika, durancija*.

Latinski naziv *persicum* (sc. *malum*), pridjev izveden iz *Persia*, koji nije potvrđen prije Kolumele¹⁰⁰, označavao je breskvu, *Prunus persica*. Odatle su nastali i hrvatski nazivi. Stariji je lik *praskva*, dok su kasniji likovi oni s početnim *br*¹⁰¹. Za kajkavski je potvrđen lik *breskva*¹⁰², no Belostenec uz lik *braskva* naznačuje da je *dalmatice*, a bilježi ga i Patačić, dok Jambrešić kao drugi lik navodi *praskva*.

U latinskom, Plinije (NH 5,39;109;113) potvrđuje još i naziv *duracinum*¹⁰³ (sc. *persicum*), koji je označavao breskvu tvrdoga mesa. Odatle i Vitezovićev na-

⁹⁶ Za te i ostale likove v. Skok 1,557 s.v. *gdunja*.

⁹⁷ Belostenec 1,772 s.v. *melomelum*, 1,758 s.v. *malum ... cotoneum*; Jambrešić 532 s.v. *malum ... cydonium*, 170 s.v. *cytonium*; Patačić 1.505 s.v. *malum cydonium*, 1.503 s.v. *malus ... cotonea*.

⁹⁸ *Armeniacum* (< grč. *ἀρμενιακός* "armenski" < *Ἀρμενία*), v. DELL 47.

⁹⁹ V. Skok 2,17 s.v. *kajsija*.

¹⁰⁰ V. DELL 500.

¹⁰¹ Za sve pojedinosti v. Skok 1,198 s.v. *braskva*.

¹⁰² Belostenec 1,904; Jambrešić 709; Patačić 1. 503.

¹⁰³ To je transkripcija grčke posuđenice iz latinskoga *δωράκινον* (v. André 121) koji su Latini tuma-

ziv *durancija*, koji smo primili posredstvom mađarskoga (Skok 1,429 s.v. draganlija). Vitezović je naziva i opisnim nazivom *čvrstika*¹⁰⁴, što slikovito govori o kvaliteti njezina mesa, koje je "čvrsto i priraslo uz košticu". Uz *čvrstiku* Vitezović navodi i suvrst *kalanjku*¹⁰⁵, što je breskva upravo suprotnih karakteristika: meso je mekano i *kala se*, cijepa, tj. nije priraslo uz košticu, no o tome govori i latinski tekst. Oba su lika i danas u uporabi.

38.4. *Myrobalanus* (l. 333) *egipski želud*.

U klasičnom se latinskom indijsko stablo *myrobalanus*, (-um) nazivalo sinonimno *glans Aegyptia*, *balanos* i *palma* i često ga se brkalo s palmom zbog grčkog naziva *βάλανος* koji je označavao vrstu datulje (André 235 s.v. palma). Međutim, to stablo nema nikakve sličnosti s palmom. Daje plod veličine lješnjaka iz kojega se dobiva ulje. Kako stablo ne raste u našim krajevima, Vitezovićev je naziv *egipski želud* vjerojatno književna prevedenica s lat. *glans Aegyptia*. *Želud*, "žir", ie., sveslav. i praslav. je riječ¹⁰⁶, no danas je u uporabi naziv *žir*. Šulek (473), za istu biljku potvrđuje samostalno *želud* i mlađu varijantu *željud*. U kajkavskih leksikografa nisu potvrđeni nazivi za to stablo.

38.5. *Myxa*, *myxaria* (l. 334) *cibare, rane slive*.

U latinskom je naziv *myxa* (< grč. *μύξα*¹⁰⁷), uz sinonime *myxarion*, *nixa*, *Persea arbor* i *prunus Aegyptia* (v. André 215), označavao vrstu šljive *Cordia myxa*¹⁰⁸, čiji se plod, osim za hranu, zbog spomenutih sluzavih i ljepljivih karakteristika, upotrebljavao i kao pektoralno sredstvo. Vitezovićev lat. naziv *myxaria* u starim izvorima nije potvrđen. Vjerojatno je riječ o pogrešno ispisanom lat. *myxarion* (< grč. dem. *μυξάριον* istoga značenja).

Na hrvatskoj strani Vitezović navodi opisni naziv *rane slive* i uza nj fitonim *cibare*, što je pluralni oblik od *cibara*¹⁰⁹, koji se odnosi na vrstu *Prunus insititia*. Budući da znamo na što se odnosio latinski naziv, vidimo da je Vitezović pretpos-

čili kao složenicu *durus* "tvrd" + *acinus* "bobica grožđa", v. DELL 189.

¹⁰⁴ *Čvrst*, u značenju "masivan, jak" jest ie. i sveslavenski pridjev iz praslavenskog doba, Skok 1,346.

¹⁰⁵ Etim. v. Skok 2,91 s.v. klati.

¹⁰⁶ V. Skok 3.675 s.v. želud.

¹⁰⁷ Izvorno je značenje grčke riječi "sluz iz nosa", a kasnije je metaforički preneseno na plod tropske biljke, *Cordia myxa*, ljepljiva i sluzava sadržaja; za etimologiju i ostala značenja v. Chantraine 726.

¹⁰⁸ Andréova identifikacija za nazive klasičnih pisaca. Sustavni naziv za ovu vrstu nismo našli u našim botaničkim popisima. Možda stoga što ta tropska biljka raste u Indiji i Australiji. Spominje ga Marzell (1,1158), koji navodi njemačke stare nazive: *Brustpflaume*, *Syrische Pflaume*, *Assyrische Pflaume* i dr., te Penzig (1,137), koji za talijanski bilježi stari naziv *perseo* i sicilijanske nazive: *fruttu di viscu*, *viscu*, što semantički odgovara značenju grčke riječi za "ljepilo". Namakanjem plodova u vodi dobiva se bjelkasto ljepilo nazvano "aleksandrijski lijepak" (v. *Grand Larousse encyclopédique* 9,699 s.v. sébeste).

¹⁰⁹ V. Vajs RZJH 18, str.221; § 10.5.

tavljao da je riječ o nekoj vrsti šljiva, ali kako kod nas te vrste nema, nazvao ju je najbližim poznatim imenom.

Od kajkavskih leksikografa to voće spominje samo Patačić (1.537) s.v. *mixum*. Naziva ga *drobna slivica egiptonska*. U nastavku on ne navodi, kao obično, njemački naziv, već, vrlo nečitko opisuje na latinskom i razaznaje se samo još hrvatska riječ *šmerkel*¹¹⁰, *klja*, *m*. Na desnoj margini, u uobičajenom lat. komentaru čitamo: *Arabibus vocant sebesten. Mixarium, -ii fructus est. Myxa, -ae, arbor*. Vidi se dakle da je Patačić dobro poznao značenje latinske, odnosno grčke riječi.

- 38.6.** *Olea* (l. 355) *ulika*, *maslina*.
Oliva (l. 355) *maslina*, *ulika*.
Oliva oblonga, radius (l. 355) *duga ulika*.
Oliva rotunda, orchas (l. 355) *obla ulika*.

Najpoznatije i najtipičnije mediteransko drvo *Olea europea*, upravo zbog svog značenja za indoeuropsku kulturu, pokazuje kako se kultura uzgajanja masline prenosila zajedno s njezinim imenom. Naime, lat. *olea* i *oliva* (f.)¹¹¹ potječu iz grč. *ἐλαίφα*, *ἐλαιφω*¹¹².

Vitezović navodi lik *ulika* (izveden iz lat. *oliva*)¹¹³, što ga je zasigurno kao Primorac poznao, a govori se i danas na sjevernom Primorju i Krku (*ulika*). Uz njega bilježi i sinonimni naziv *maslina* (južnoslavenska kršćanska prevedenica od *oliva*)¹¹⁴, koji je danas najrašireniji. Belostenec (1,840), s.v. *olea, oliva*, za kajkavski donosi lik *olika*, a za *maslina* naznačuje da se tako kaže *dalmatice*; Jambrešić (637) ima *olika, ulika*, a Patačić (l. 541) *olika*, te nabraja masline različite veličine i oblika, kao *orhas* = *olika okrugla*, *radius* = *olika poduguvata*, itd. Vitezović ima *duga ulika*, lat. *oliva oblonga, radius*¹¹⁵ i *obla ulika*, lat. *oliva rotunda, orchas*¹¹⁶.

¹¹⁰ V. bilj. 102.

¹¹¹ Za te i ostale potvrde u antici v. André 225.

¹¹² Latinski su likovi dakle posuđeni iz jednoga dijalekta koji je u posuđivanju sačuvao f. Ž. rod grčkoga *ἐλαίφα* označavao je i stablo i plod, dok je sr. rod *ἐλαιφω* označavao "ulje" (lat. *oleum*); za daljnje izvedenice u lat. v. DELL 460; za etim. grčkih likova iz mediteranskog supstrata v. Chantraine 330).

¹¹³ V. Skok 3,543 s.v ulje.

¹¹⁴ Sveslav. i praslav. *maslo* značilo je i "ulje" < *oleum* (Skok 2,382 s.v. maslo).

¹¹⁵ *Maslina* u obliku *repe*, lat. *radius* (spominju je Vergilije, Kolumela, PLinije i dr., v. André 268; DELL 563).

¹¹⁶ U grč. *ὄρχις* znači "testiculum", što je metaforički preneseno na okrugli oblik ploda; isti se etimon nalazi i u nazivu *orhideja*, ali zbog asocijacije na oblik cvijeta. Grčki se lik sačuvao u našim nazivima za maslinu *orkula* (Korčula) i *guorkula* (Lošinj), što smo ih primili posredstvom dalmatskoga (v. V. Vinja, *Zeitschrift für Balkanologie* V,2, 1967, str. 210).

38.7. *Siliqua graeca, ceration fructus* (l. 464) *koruba, rožičak*

Siliqua aegyptiana (l. 464) *koruba egipska, kašija.*

Ceratium (l. 84) *koruba*

U latinskom je naziv *siliqua* upotrijebljen samostalno označavao "ljusku", "mahunu" općenito (što ima i Vitezović: *mohunjica*). Uz neke determinative označavao je rogač, *Ceratonia siliqua*, ali i druge vrste mahunarki, kao primjerice s. *Graeca*, s. *Syriaca*, s. *silvatica* itd. (v. André 293). Drugi latinski fitonim *ceratium* (< grč. *κεράτιον*) odnosio se na istu biljku (André 82). Antički nazivi *siliqua graeca* i s. *aegyptiana* identificirani su kao forme za istu vrstu rogača. To je jedna od rijetkih biljaka iz porodice Caesalpiniaceae koja raste i izvan tropskog područja. Plod joj je široka tamnosmeđa mahuna koja služi za jelo i kao lijek (Kušan 285).

Vitezovićev lik *koruba*¹¹⁷, koji nije potvrđen u Šuleka, zbog prijelaza *a > o*, možda svjedoči o starijem liku, tj. o dalmatskom posredstvu. No, moguće je pretpostaviti da se pučkom prilagodbom, strani, neprozirni naziv *karuba* naslanja na slavensku riječ *kora*. Semantički gledano, "tvrda mahuna" rogača dovodi se u vezu s "korom".¹¹⁸

Naziv *rožičak* sadrži dvostruki deminutiv (-ić + -bkr) od *rog*¹¹⁹, što se semantički, zbog "tvrde mahune" koja je ovdje asocirana nazivom za "rog", može povezati i s gornjim semantizmom "kora".

Vitezovićev dvočlani fitonim *koruba egipska* predstavlja knjišku prevedenicu od lat. *siliqua aegyptiana*, dok za naziv *kašija* možemo samo utvrditi da se u Mikalje (189) nalazi *kasija* /tisk. *kassia*/, lat. *cassia*, *casia*, te isti lat. naziv *siliqua aegyptia*. Riječ je očito o posuđenici iz lat. (< grč.) *cas(s)ia*. S obzirom na lat. potvrdu *siliqua aegyptia*, Mikaljin se fitonim *kasija* može odnositi na rogač, dok drugi naziv, lat. *cas(s)ia* (< grč. *κασ(σ)ία*) upućuje na to da je riječ o kaneli, *Cinnamomum cassia*¹²⁰, mirodiji slatke korice, koja je tvrda i riba se. Očito je Vitezović nekritički preuzeo Mikaljin fitonim i pročitao ga kao *kašija*.

38.8. *Sorbus* (469) *oškoruš, dub, drevo.*

Sorbum (469) *oškoruša, ohrušva voće, oskoruš.*

U latinskom se naziv *sorbus* (neutvrđene etimologije, DELL 637) odnosio na drvo *Sorbus domestica*, *oskoruša*, a *sorbum* na njezin plod. Naziv *oskoruš*¹²¹ je

¹¹⁷ V. Skok 2,55 s.v. karuba.

¹¹⁸ Skok navodi (2,151 s.v. kora) da je *koruba* u značenju "kora od lubenice, dinje" potvrđena za Kosmet; usp. i *korubati* "ljuštiti kukuruz", *skorubati* (Makarska) "dignuti koru s voća". Osim toga usp. u bug. *koruba* "šuplje drvo" i fig. "šupljina prsnog koša".

¹¹⁹ V. Skok 3,153-155 s.v. rog.

¹²⁰ André 75.

¹²¹ Skok 2,570 s.v. oskoruša.

sveslavenski i praslavenski lik (m. rod, kao i u latinskom, i kasnije u romanskim jezicima¹²², označava stablo, a ž. rod, *oskoruša*, plod).

Belostenec (1,1131), Jambrešić (930) i Patačić (1.542) imaju naziv *oskoruš* (m.) za stablo i plod. Vitezović navodi dva lika m. roda za plod i stablo: *oskoruš* i *oškoruš*, ali kod oznake za plod (*sorbum*) donosi likove *oškorušva* i *ohrušva*, što je nastalo križanjem *oškoruš* s *hrušva*.

38.9. *Zizyphum* (1.527) *čičimak*, *žižula*.

Čičimak, *Zizyphus* (i *Ziziphus*) *jujuba*, jedna je od najstarijih korisnih biljaka istočne Azije. Raste kao samonikla u Kini iz koje se proširila i u zemlje Sredozemnog mora. U Dalmaciji se ne cijene njezini plodovi, ali se sušeni upotrebljavaju kao lijek (najviše u Francuskoj i u Španjolskoj).¹²³

Latinski naziv *zizyphum*¹²⁴ potvrđen je u Plinija (*ziziphum*, NH 15,47), Kolumele (*ziziphus*, De re rustica 9,4,3), što je u mletačkom dalo *zizzola* (Boerio 813), a odatle je posuđeno u hrvatskom *žižula*¹²⁵, koje je i danas najraširenije.

Zbog južnotal. paralela može se uzeti da je naziv *čičimak* dalmatoromanski leksički prežitak s našim nastavkom *-ukъ* od grč. *ζιζυφον* (< arap. *azufaiifa*, v. Skok *n.mj.*).

Od kajkavskih leksikografa potvrdu za tu mediteransku biljku nalazimo samo u Patačića na dva mjesta, s.v. *ziziphus* (1.515), gdje je naveden hrvatski naziv *staber jujubni*, te s.v. *zizyphum* (1.543), naziv za plod *jujuba*¹²⁶.

38.10. Predodžba o bogatstvu naziva koji se odnose na *drveće jestivih plodova* ne bi bila potpuna kad ne bismo napomenuli da u tu skupinu raslinja možemo uvrstiti i nazive koji su obrađeni u prethodne dvije rasprave, a to su vrsta palme (6.), drijen (8.), razne vrste šljiva (10. – 10.6.), razne vrste smokava (11. – 11.8.), razne vrste krušaka (15. – 15.2.), mušmula (21.1.), šipak (21.2.), badem (26.1.), orah i njegove podvrste (26.2. – 26.3.), muškatni orah (26.4.), lijeska (26.5.), kes-ten (26.6.), pistacij (26.7.) i meginja (31.).

Iz toga možemo zaključiti da su u Vitezovićevu rječniku zastupljene gotovo sve vrste koje su kulturološki bitne u uspostavljanju leksičkog inventara hrvatskog jezika. Osim toga, kod onih vrsta koje su doista opće poznate, kao orah, bazga, maslina, trešnja, dunja i dr., Vitezović nastoji zabilježiti i čakavske i kajkavske, pa i štokavske varijante naziva (primjerice *orih/oreh/orah*, *bazg/bezg/baz*, *maslina/ulika*, *črišnja/črešnja*, *tunja/thunja/dunja*, itd.). Kod vrlo malog broja fi-

¹²² Romanski se jezici ponašaju tako da u *sorba* vide jedninu ž. roda umjesto množinu srednjega (FEW 12,107).

¹²³ V. više o tome Kušan 369; Grlić 166.

¹²⁴ Iz grč. *ζιζυφον*, nepoznata postanja, ali je označavalo istu biljku; Chantraine 401.

¹²⁵ V. Skok 1,321 s.v. čičimak; za ostale nazive v. Šulek 564.

¹²⁶ U latinskom je *jujuba* poznat kao apotekarski naziv za plod (> španj. *jujuba*, franc. *jujube*), a naziva se i srednjevjekovnoj sistematici kao naziv *jujubae domesticae*, Pinax 446; Marzell 4,1247.

tonima vidi se njegovo kolebanje u identifikaciji (primjerice kod naziva za mirtu, limun, bor, javor, glog), što nas i ne mora čuditi, jer riječ je o jednoj zatvorenoj, specijalističkoj klasi jezičnih znakova, za koje je potrebno i donekle specijalističko poznavanje *realia*.

LITERATURA

1. André = J. André, *Lexique des termes de botanique en latin*, Paris 1956.
2. Bauhin = C. Bauhin, *Pinax botanici, sive Index in Theophrasti, Dioscoridis, Plinii et Botanicorum qui a saeculo scripserunt opera plantarum circiter sex millium ab ipsis exhibitorum nomina*, Basilea 1671.
3. Belostenec = J. Belostenec, *Gazophylacium seu latino-illyricorum...*, I; *Gazophylacium illyrico – latinum...*, II, Zagrabiae 1740.
4. Bezljaj = F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, I-II (A-J, K-O), Ljubljana 1977, 1982.
5. Carnoy = A. Carnoy, *Dictionnaire étymologique des noms grecs de plantes*, Louvain 1959.
6. Chantraine = P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Paris 1968-1980.
7. CLG = *Corpus glossariorum Latinorum*, izd. G. Goetz, 7. sv., Leipzig 1888-1023.
8. DEI = D. Battisti – G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, I-V, Firenze 1948-1957.
9. DELL = A. Ernout – A. Meillet *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris 1959.
10. Dioskurid *De materia medica* (lat. prijevod), knj. I, izd. Mihalescu, Iași 1938; knj. II-V, izd. H. Stadler, *Romanische Forschungen*, X (1899), str. 181 i d.; 369 i d.; XI (1901), str. 1 i d.; XIII (1902), str. 161 i d.
11. FEW = W. v. Wartburg, *Französisches etymologisches Wörterbuch*, I-XXI, Tübingen 1948 – Basel 1965.
12. Frisk = Frisk *Griechisches etymologisches Wörterbuch* I-II, Heidelberg 1960.
13. Grlić = Lj. Grlić, *Enciklopedija samoniklog jestivog bilja*, Zagreb 1990.
14. Habledič = *Dictionar, ili Reči slovenske svekšega vkup zebrane, v red postavljene i dijačkemi zlahkotene trudom Jurja Hablediča*, Nemški Gradec 1670.
15. Jambrešić = A. Jambrešić, *Lexicon latinum Illyrica, Germanica et Hungarica locuples...*, Zagrabiae 1742.

16. KR = *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, JAZU – Zavod za jezik, Zagreb, sv. 1-6 (A-mučitelica), 1984-1991.
17. Kušan = F.Kušan, *Ljekovito i drugo korisno bilje*, Zagreb 1956.
18. LEW = A.Walde – J.B.Hofman, *Lateinisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 3.izd. 1932.
19. Marzell = H.Marzell, *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, I-IV; Registerband V, Leipzig-Stuttgart 1937-1979.
20. Parčić = D.A.Parčić, *Rječnik hrvatsko-talijanski*, 3.izd., Zadar 1901.
21. Patačić = A.Patačić, *Dictionarium latino-illyricum et germanicum...*, (rkp.1054 str.), Veliki Varadin i Kaloča, 1772-1779. (Više podataka o tome v. KR 1,33).
22. Penzig = O.Penzig, *Flora popolare italiana* I-II, Genova 1924.
23. Plinije *Naturalis Historia*, ed W.H.J. Jones, The Loeb Classics, London 1956. i d.
24. Ps.Apulej = Pseudo-Apulej, *Herbarius*, izd.Howald-Sigerist, Leipzig 1927.
25. Ps.Diosk. = Pseudo-Dioskurid, *De Herbis femininis*, izd.H.F.Kästner, Hermès XXXI (1896, str.578-636; XXXII (1897), str. 160 i d.
26. REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1935 (3.izd.).
27. RZHJ = *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, Zagreb.
28. Simonović = D.Simonović, *Botanički rečnik. Imena biljaka*, Beograd 1959.
29. Skok = P.Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, Zagreb 1971-1974.
30. Sophocles = E.A. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, Cambridge Mass. – Leipzig, II. izd. 1914.
31. Strömberg = R.Strömberg, *Griechische Pflanzennamen*, Göteborg 1940.
32. Šulek = B. Šulek, *Jugoslavenski imenik bilja*, Zagreb 1879.
33. Tozzetti = O.Targioni Tozzetti, *Dizionario botanico italiano*, Firenze 1858.

POPIS OBRAĐENIH VITEZOVIĆEVIH FITONIMA

abd 37.12.1.	črljena črišnja 38.2.1.	javoričje 37.9.1.
	črna smokva 38.1.2.	javorika 37.9.1.
balzamovo drvo 37.16.	črne črišnje 38.2.1.	jela 37.8.3.
baz 37.12.1.	črnica 38.1.2.	jelva 37.8.3.
bazg 37.12.1.	črnice 38.2.1.	
beli glog 37.13.	črnika 38.2.1.	kaiša 38.3.5.
bezg 37.12.1.	čvrstika 38.3.6.	kalanjka 38.3.6.
bor 37.8.3.		kašija 38.7.
borovica 37.8.1.	divja smokva 38.1.1.	kisele črišnje 38.2.2.
bor → divji	divji bor 37.8.3.	klen 37.1.1.
bor → pitomi	drobnice črišnje 38.2.1.	koruba egipska 38.7.
bresk 38.3.6.	duga ulika 38.6.	koruba 38.7.
breska 38.3.6.	dunja 38.3.4.	
breskva 38.3.6.	durancija 38.3.6.	lavoriče 37.9.1.
breza 37.2.		lavorika 37.9.1.
brezov dub 37.2.	ebanovo drivo 37.7.	lemon 38.3.2.
brinja 37.8.1.	ebenovina 37.7.	lepen 37.1.4.
bukva 37.6.	egipski želud 38.4.	limun 38.3.2.
		limunov dub 38.3.2.
cedar 37.8.3.2.	glog 37.13.	lipa 37.15.
cerov dub 38.3.2.	glog → beli	
cedrova jabuka 38.3.2.	grab 37.1.2.	ljeandra 37.9.2.
cedrun 38.3.2.	grabar 37.1.2.;37.1.3.	
cepika 38.2.1.		mala slatka jabuka
cer 37.4.1.	habad 37.12.2.	38.3.1.
cibare 38.5.	habd 37.12.2.	mandafija 37.8.3.1.
cipres 37.5.	hebd 37.12.2.	maslina 38.6.
citrona 38.3.2.	hrast 37.4.2.	mira 37.10.
citrov dub 38.3.2.		mirovina 37.10.
	iva 37.11.	mirovo drvo 37.10.
čičimak 38.9.		mrič 37.14.
črešanj 38.2.	jablan 38.3.1.	muškatna jabuka
črešnja dub 38.2.	jabuka 38.3.1.	38.3.1.
črišanj 38.2.	jabuka → cedrova	muškatna jabuka
črišnja voće 38.2.	jabuka → mala slatka	velika 38.3.1.
črišnja → črljena	jabuka → muškatna	muškatnica 38.3.1.
črišnja → tvrda	jabuka → rajska	
črišnja → črne	jabuka → slatka	naranča 38.3.3.
črišnje → drobnice	jagnjed 37.1.4.	
črišnje → kisele	javor 37.1.1.;37.1.3.	obla ulika 38.6.

ohrušva 38.8.	smrek 37.8.3.	ulika → obla
oskoruš 38.8.	smrič 37.8.1.	
oskorušva 38.8.	smrika 37.8.1.	velike višnje 38.2.2.
	smrk 37.8.3.	vezovina 37.1.3.
pitomi bor 37.8.3.		višnje 38.2.2.
praskva 38.3.6.	tis 37.8.2.	višnje → velike
pušpan 37.3.	tisa 37.8.2.	vrba 37.11.
	tkunja 38.3.4.	
rajska jabuka 38.3.1.	topol 37.1.5.	zelenika 37.3.
rane slive 38.5.	trepetlika 37.1.5.	zelenikovina 37.3.
rožičak 38.7.	trn 37.13.	želud → egipski
	tunja 38.3.4.	žižula 38.9.
slatka jabuka 38.3.1.	tvrda črišnja 38.2.1.	
slive → rane		
smokva → črna	ulika 38.6.	
smokva → divja	ulika → duga	

Résumé

LES NOMS DE PLANTES DANS LE "LEXICON LATINO-ILLYRICUM" DE PAVAO RITTER VITEZOVIĆ (III partie: Les arbres, les arbustes et les arbres fruitiers)

Dans cette troisième partie qui continue la série de contributions sur la composante phytonymique dans le dictionnaire manuscrit de P. Ritter Vitezović on procède par une analyse de noms de plantes classés non selon les critères strictement botaniques mais du point de vue de l'homme ordinaire, tels qu'il les perçoit: 1) les arbres et des arbustes, 2) les arbres fruitiers.

Comme dans les articles précédents on cherche à donner l'identification des noms latins et croates, et on procède par l'analyse aussi bien étymologique que formelle et onomasiologique de ces phytonymes.

L'analyse comprend 120 phytonymes croates qui sont comparés avec les attestations constatées dans le dictionnaires kaikaves (Belostanec, Jambrešić et Patačić) ce qui facilite en partie l'identification des formes phytonymiques attestées par Vitezović.

Key words: lexicography, phytonymy, onomasiology, etymology

Ključne riječi: leksikografija, fitonimija, onomasiologija, etimologija